

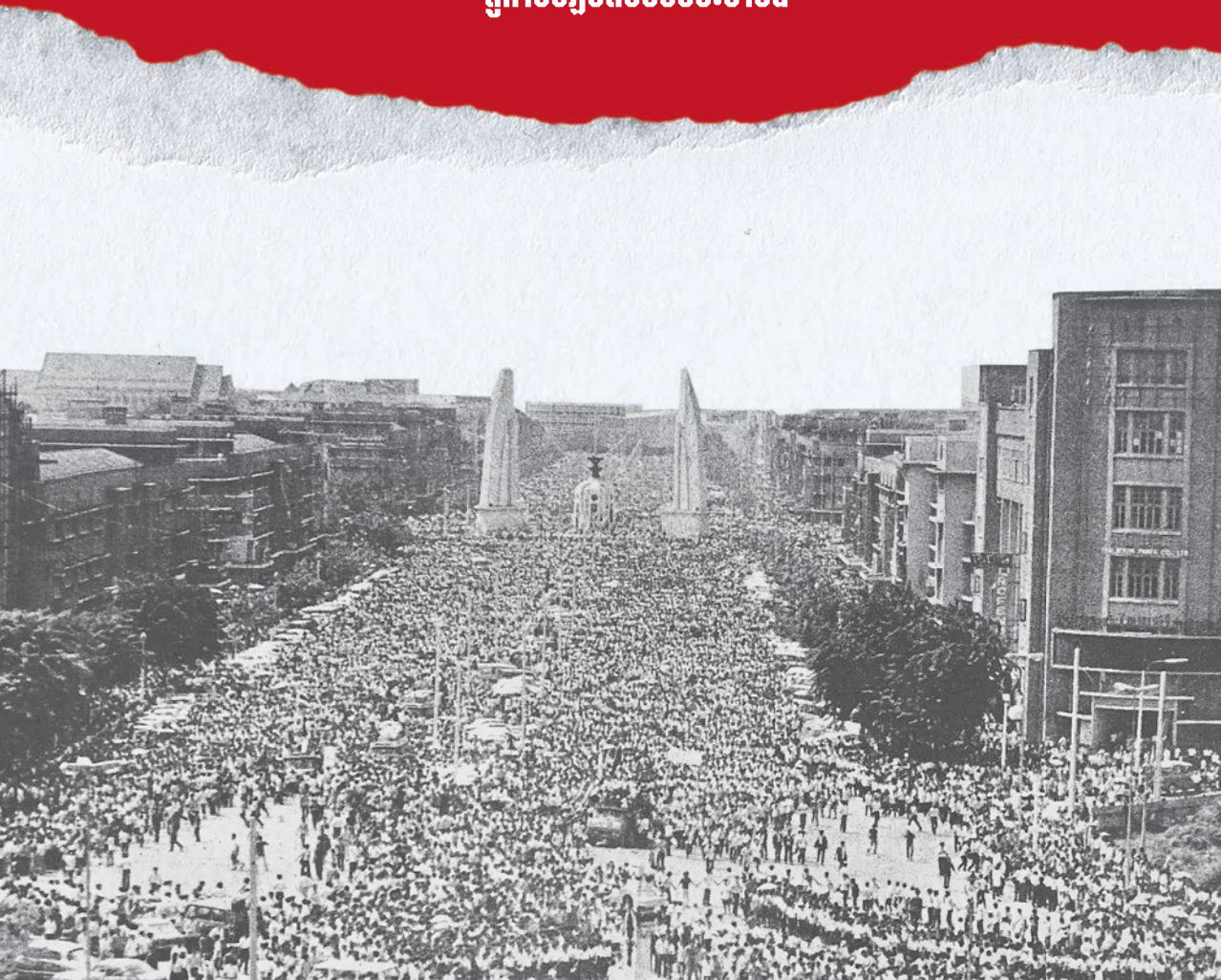
ข้างหลังภาพ 14 ตุลาฯ

จากระบอบปฏิกิริยาของ
เผด็จการสู่การปฏิวัติ
ของประชาชน

บัณฑิต จันทรโรจนกิจ เขียน รณเศ อภรณ์สุวรรณ คำนำเสนอ

ข้างหลังภาพ 14 ตุลาฯ

จากระบอบปฏิบัติของเผด็จการ
สู่การปฏิบัติของประชาชน

ข้างหลังภาพ 14 ตุลาฯ

จากระบอบปฏิวัติของเผด็จการ
สู่การปฏิวัติของประชาชน

บัลลิกิต จันทรโรจนกิจ

ราคา 360 บาท

สำนักพิมพ์ศิลป์

ข้างหลังภาพ 14 ตุลาคม: จากระบอบปฏิวัติของเผด็จการสู่การปฏิวัติของประชาชน • บัณฑิต จันทร์โรจน์กิจ

พิมพ์ครั้งแรก : ตุลาคม 2566

ราคา 360 บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

บัณฑิต จันทร์โรจน์กิจ. ข้างหลังภาพ 14 ตุลาคม: จากระบอบปฏิวัติของ

เผด็จการสู่การปฏิวัติของประชาชน.

กรุงเทพฯ : มติชน, 2566. 256 หน้า.

1. การเมืองการปกครอง -- ไทย. I. ชื่อเรื่อง.

320.9593

ISBN 978 - 974 - 02 - 1871 - 5

ที่ปรึกษาสำนักพิมพ์ : อารักษ์ คคะนาค, สุพจน์ แจ่มเร็ว, นงนุช สิงหเดชะ, รุจิรัตน์ ทิมวัฒน์

ผู้จัดการสำนักพิมพ์ : มณฑล ประภากรเกียรติ

รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : สุชัย สุชาติสุธารธรรม, ประภาพร ประเสริฐโสภา

บรรณาธิการบริหาร : สุลักษณ์ บุญปาน • หัวหน้ากองบรรณาธิการ : ปกรณ์เกียรติ ดีโรจนวานิช

บรรณาธิการเล่ม : ปิยวัฒน์ สีแดงสูง • นิสิตฝึกงาน : กุลจิรา คำหมี่, หยาตนาภา ฟองงาม

พิสูจน์อักษร : พัทธินัน อินทรหอม • ดัชนี : เต็มจิต อภิวิริยะกุล • ออกแบบปก-ศิลปกรรม : กษกร จิระพันธุ์

ประชาสัมพันธ์และการตลาด : นิชกุล แซ่ลิ้ม, กษพร ทองลักษณะวงศ์, ศรินญา สุวรรณโค, ณัฏชา เขียววกล

จัดทำโดย : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 1235

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชน 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2000, 2108

จัดจำหน่ายโดย : บริษัทงานดี จำกัด (ในเครือมติชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3350-3360

Matichon Publishing House a division of Matichon Public Co., Ltd.

12 Tethsabannarueman Rd., Prachanivate 1, Chatuchak, Bangkok 10900 Thailand

matichonbook

@matichonbook

@matichonbook

matichonbooks

matichonbook

ในกรณีที่หนังสือมีข้อผิดพลาดจากการพิมพ์ เช่น หน้าขาดหาย หน้าซ้ำ หน้าสลับ เข้าเล่มกลับหัว

กรุณาติดต่อมาที่ email: matichonbook.sales@gmail.com

หรือ inbox matichonbook เพื่อขอเปลี่ยนเล่มใหม่

สั่งซื้อหนังสือจำนวนมากในราคาพิเศษ ติดต่อที่ บริษัทงานดี จำกัด โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3353

ฝ่าย MATICHON PREMIUM PRINT : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) ผลิตสิ่งพิมพ์ทุกประเภท

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2419, 2424 email: print.matichon@gmail.com Matichon Premium Print

สารบัญ

คำนำเสนอ ๕๓๕ อารมณ์สุวรรณ _____ (8)

คำนำผู้เขียน _____ (12)

ข้างหลังภาพ:
มองประวัติศาสตร์
ผ่านการเมืองटना

3

ก่อนฟ้าสาง:
แผลผ่าตัดของสฤษดิ์
กับยุคอเมริกัน

23

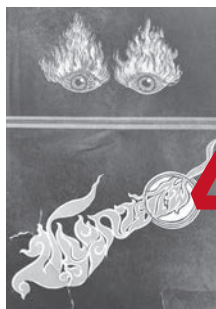
การสืบทอด
อำนาจ

45

3 วิญจกรปิตาจ:
การร่างรัฐธรรมนูญ
ใหม่ที่แสนยาวนาน
การเลือกตั้ง และ
การรัฐประหารตัวเอง

67

4 เค้าวางแห่ง
การเปลี่ยนแปลง

87

5 14 ตุลาคม

115

6 สิ้นสุด
การปฏิวัติ
ตุลาคม

183

บรรณานุกรม	220
ภาคผนวก	227
ดัชนี	232
เกี่ยวกับผู้เขียน	238

คำนำเสนอ

ประวัติศาสตร์การเมืองแทบทุกประเทศต่างมีประสบการณ์ในการเปลี่ยนแปลงตัวมันเอง ที่สำคัญคือ การเขียนเรื่องเล่า (narrative) ใหม่ หรือปรับปรุงให้สอดคล้องกับหลักฐานข้อเท็จจริงชุดใหม่ล่าสุดที่ถูกค้นพบ หรืออาจเป็นชุดหลักฐานเก่าแต่มีการอ่านและตีความใหม่ อันเป็นผลมาจากอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่รับเอามิติการมอง รับรู้ ชิมซับความจริงทางภววิสัยที่แตกต่างจากอดีตก่อนหน้านี้อย่างสิ้นเชิง กล่าวอย่างสั้น ๆ คือ ความจริงทางภววิสัยหรือในโลกภายนอกการรับรู้โดยอัตวิสัยอย่างเดียว ซึ่งก่อนหน้านี้เป็นเพียงแค่ประเด็นหรือหัวข้อวิวาทะกันระหว่างนักปรัชญากับนักคิด 2 สำนัก คือ วัตถุนิยมกับจิตนิยม บัดนี้ได้รับการปลดปล่อยจากปริณิณทลแคบ ๆ ของปัญญาชนมาเป็นความจริงในชีวิตประจำวันของบุคคลธรรมดาทั่วไป อิทธิพลของกระบวนการผลิตระบบทุนนิยมที่ทำให้คนที่เป็นเจ้าของแรงงานของเขาเองกลายเป็นวัตถุสิ่งของที่เรียกว่าสินค้า ทำให้สามารถวิเคราะห์ถึงการแปรผันของเจ้าเหนือตัวเอง (subject) ที่กลายเป็นวัตถุสิ่งของ (object) และผ่านการต่อสู้เพื่อการปลดปล่อยไปสู่อิสระเสรีจากการครอบงำของทุน เขาผ่านประสบการณ์ของการเปลี่ยนผ่านจากวัตถุสิ่งของกลับไปสู่การเป็นเจ้าเหนือตัวเองอีกครั้ง ทั้งหมดนี้มีส่วนทำให้ความรับรู้และการเข้าใจโลกแตกกระจายออกจากการผูกขาดโดยอำนาจรัฐและทุน

รองศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิต จันทร์โรจน์กิจ แห่งคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้สร้างผลงานที่เผยให้เห็นถึงมิติและความหลากหลายของการเมืองไทยที่ไม่หยุดนิ่งและเป็นเพียงเครื่องมือการปกครอง และรักษาอุดมการณ์ของรัฐแต่อย่างเดียว ในเล่มนี้ ข้างหลังภาพ 14 ตุลาคม: จากระบอบปฏิวัติของเผด็จการสู่การปฏิวัติของประชาชน ผู้เขียนเสนอ มุมมองและหลักฐานชั้นต้นจำนวนมากที่ได้ปรากฏตัวออกมา ณ ห้วงเวลาที่อุบัติการณ์อันตรายมีผลกระทบต่อชีวิตและความคิดจิตใจของผู้คน จำนวนไม่น้อยที่ตกอยู่ในวังวนของการกระทำอย่างไร้ขอบเขต รวมถึงศีลธรรมของรัฐและเจ้าหน้าที่ระดับต่าง ๆ กำลังเกิดขึ้น

ประวัติศาสตร์ “อย่างที่มีนเคยเป็นจริง”

ผู้เขียนอาศัยแนวคิดมโนทัศน์ก้าวหน้าของนักคิดมาร์กซิสต์ชาวเยอรมนี วอลเตอร์ เบเนยามิน (Walter Benjamin) ในทฤษฎีประวัติศาสตร์วัตถุนิยม ข้อสำคัญคือการทำที่เขาเสนอว่า “การทำให้อดีตชัดเจนในทางประวัติศาสตร์ไม่ได้หมายความว่ามันคือการรับรองว่า ‘มันเคยเป็นอย่างที่มันเป็นจริง’” อย่างนั้นมาก่อน ตรงกันข้ามเขาอธิบายว่ามันหมายถึงการยึดกุมความทรงจำตามที่มันวาบขึ้นมาในห้วงเวลาแห่งอันตราย

“วัตถุนิยมประวัติศาสตร์ปรารถนาที่จะเก็บรักษาภาพลักษณ์อันนั้นของอดีตซึ่งเกิดขึ้นมาอย่างไม่คาดคิดแก่คนที่ถูกคัดออกมาโดยประวัติศาสตร์ในห้วงเวลาแห่งอันตรายภาวะอันตรายนั้นมีผลกระทบต่อเนื่องต่องานของประเพณีและผู้รับมันไว้ ภายใต้อันตรายอันเดียวกันนั้นครอบงำอยู่เหนือทั้งคู่ กล่าวคือ การเป็นเครื่องมือของชนชั้นปกครอง ในทุกยุคสมัยความพยายามจะต้องถูกสร้างขึ้นมาใหม่เพื่อช่วยนำจารีตประเพณีออกจากความเป็นลัทธิทำตาม (conformism) ที่กำลัง

จะมีอำนาจเหนือมัน มีแต่นักประวัติศาสตร์เท่านั้นที่จะมี
พรสวรรค์ในการเปลวไฟของความหวังในอดีตให้ลุกโชติ
ช่วงขึ้นมา เขาเป็นผู้ที่เชื่อมั่นอย่างเต็มที่ว่าแม้กระทั่งคนตาย
ก็จะยังไม่อาจปลอดภัยจากศัตรูถ้ามันชนะ และเจ้าศัตรูนี้
ไม่เคยหยุดที่จะเป็นผู้ชนะ”

ประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่มีสภาพของ “ห้วงเวลาแห่งอันตราย”
ที่ผลสะท้อนของมันยังครอบงำทั้งเนื้อหาของการกระทำที่เป็นประเพณี
และตัวผู้รับผลการกระทำนั้นไม่อาจปลดปล่อยตัวเองออกมาได้ คงไม่มี
เหตุการณ์ไหนเกินกว่าอุบัติเหตุการณ์ทั้งวันที่ 14 และ 6 เดือนตุลาคม แม้ว่า
เหตุการณ์แรกบรรลุผลของการได้รับชัยชนะระดับหนึ่ง ขณะที่เหตุการณ์
หลังนำมาสู่ความพ่ายแพ้และการปิดตายความจริงของมันอย่างแน่นหนา
นี่เองจึงเป็นภารกิจของผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ที่จะยกก้อนหินแห่งความมืดมิด
ออกไปจากวาทะหนึ่งของความทรงจำที่ยังสามารถหาได้

ความทรงจำกับประวัติศาสตร์

ความทรงจำของอดีตเกิดได้เพราะคนไม่ยอมลืม ความจำกับการ
ลืมจึงเกิดพร้อมกัน ต้องไม่ลืมจึงจะทำให้เกิดความจำ จะมีความจำอยู่
ได้ก็ต้องไม่ลืม ประเด็นนี้โยงไปถึงทักษะต่อการลืมและไม่ลืม บางคนใน
เหตุการณ์ 11 กันยายน ในสหรัฐอเมริกาบอกว่า เขาไม่ลืมคนที่ทำการ
ก่อการร้าย แต่เขาให้อภัย บางคนไม่ยอมให้อภัยและไม่ยอมลืม หากก็มี
บางคนอีกเช่นกันที่ไม่สนใจสองอย่างนั้น แต่ก็มี ความทรงจำอยู่ เพราะ
ขนาดและการเกิดของเหตุการณ์เป็นประวัติศาสตร์ที่ไม่เคยเกิดที่ไหนใน
โลก จนยากที่จะไม่มีความทรงจำอยู่ได้ แต่ถ้าความจำนั้นไม่มีบริบทของ
สังคมและประวัติศาสตร์ มันก็เป็นความจำแบบสินค้าขายดี กลายเป็น
ยี่ห้อแบรนด์เนมไป ในที่สุดเนื้อหาที่ไม่เข้มข้น ดังนั้นความทรงจำจะมี

ความหมายทางสังคมได้ก็ต่อเมื่อคนในสังคมสามารถเข้าใจและรับรู้ เหตุการณ์นั้นด้วยความคิดเชิงจริยธรรมของเขาเอง เมื่อใดที่ข้อเท็จจริงในอดีตถูกรับรู้ในความคิดเชิงจริยธรรมของคนได้ ข้อเท็จจริงนั้นก็สามารถทำให้เป็นประวัติศาสตร์ได้ นั่นคือเกิดการเชื่อมโยงกับความหมายและ จุดหมายทางจริยธรรมของคนในสังคมขณะนั้น การสร้างหรือทำให้ 6 ตุลาฯ เป็นประวัติศาสตร์ ไม่ใช่การทำให้คนรุ่นต่อมารำลึกถึงความเป็น 6 ตุลาฯ แบบ “ที่มันเคยเป็นมาจริงในอดีต” เพราะจะมีคำถามว่าเป็น ความจริงของใครบางคนในอดีตเท่านั้น การทำให้มันเป็นประวัติศาสตร์จึง เกี่ยวพันกับการสร้างความทรงจำในความหมายใหม่ของคนรุ่นหลัง ต้อง เป็นประวัติศาสตร์ของ “พวกเขา” ไม่ใช่ของ “เรา”

และนี่เองที่ “การเมืองทศนา” จะมีคุณูปการไม่น้อยในการเติมเต็ม ความหมายของการเมืองและประวัติศาสตร์อย่างที่เป็นมา

ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ

11 กันยายน 2566

คำนำผู้เขียน

หลังรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 ผมพยายามหารูปแบบของการจัดการความทรงจำและการปรองดองภายหลังความขัดแย้งทางสังคม ทำให้มีโอกาสเดินทางไปหลายที่ หนึ่งในนั้นคือได้รับเชิญให้ไปบรรยายและร่วมรำลึกวีรชนที่นครฉงจู่ สาธารณรัฐเกาหลี ชาวฉงจู่ลุกขึ้นสู้เผด็จการทหารในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2523 (ค.ศ. 1980) อย่างโดดเดี่ยวและถูกปราบปรามอย่างโหดเหี้ยม พวกเขาต้องต่อสู้ทวงความยุติธรรมอย่างเจ็บปวดมาหลายปี จนเกิดความเปลี่ยนแปลงภายในสังคมเกาหลีใต้ในระดับต่าง ๆ ทำให้การลุกฮือของพวกเขาได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยเกาหลีใต้

การได้มีโอกาสเห็นความแตกต่างในชัยชนะของประชาชนและประชาธิปไตย ชี้ว่านอกจากจะต้องต่อสู้อย่างต่อเนื่องเอาจริงเอาจังแล้วยังต้องมีความมั่นคงต่อแนวทางการต่อสู้และยึดหลักการที่ถูกต้อง ทำให้ชาวฉงจู่และเพื่อนร่วมชาติเกาหลีใต้สามารถเปลี่ยนแปลงสังคมให้ข้ามพ้นเผด็จการมาได้ นอกจากนี้ยังต้องนับว่ามีการต่อสู้ของคนไม่มีชื่อเสียงที่ไม่มีเสียงดังพอ หรือถูกทำให้เงียบและสูญหายไปจากบันทึกประวัติศาสตร์ พวกเขาไม่หยุดยั้งที่จะหาหลักฐานใหม่ ๆ มาเพื่อเรียกร้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความยุติธรรมให้แก่เหยื่อที่ถูกรัฐเผด็จการด้อยค่าแล้ว

กระทำการทารุณกรรมแล้วสังหารอย่างโหดร้าย เพื่อให้เจตนากรรมของ
วีรชนยั่งยืน พวกเขาสร้างสุสานวีรชนแห่งชาติ สร้างอนุสรณ์สถาน จัด
งานรำลึกทุกปี มีกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมต่อเนื่องยาวนาน แสวงหา
แนวร่วม ทั้งยังวางบทบาทของพวกเขาให้เป็นศูนย์กลางหนึ่งของโลก
ในด้านขบวนการประชาชนเพื่อประชาธิปไตยและสันติภาพ เพื่อมิให้
ประวัติศาสตร์ซ้ำรอยและได้รับการจดจำและนับถือว่าเป็นผู้มีส่วนสำคัญ
ในการสร้างชาติให้ก้าวหน้าอย่างทุกวันนี้

บทเรียนดังกล่าวทำให้ผมมองย้อนกลับมาที่สังคมไทย ซึ่งยังอยู่ใน
สนามรบของความทรงจำในอดีตที่ส่งผลถึงความรับรู้และความขัดแย้ง
ทางการเมืองในปัจจุบันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ บันทึกรับเหตุการณ์วิถีประชาชน
อย่าง 14 ตุลาฯ 2516 ต่างมีผู้บอกเล่าและเขียนวิเคราะห์อย่างกว้างขวาง
ในแทบทุกมิติ การกลับไปกล่าวถึงเหตุการณ์สำคัญในวาระครบรอบ 50 ปี
จึงเป็นความท้าทายอย่างยิ่ง

หนังสือข้างหลังภาพ 14 ตุลาฯ: จากระบอบปฏิวัติของเผด็จการสู่
การปฏิวัติของประชาชน จะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากปราศจากความช่วยเหลือ
ของบุคคลสำคัญที่จะเอ่ยนามดังต่อไปนี้ คุณปานบัว นุนปาน คุณปิยวัฒน์
สีแตงสุก คุณปกรณ์เกียรติ ดีโรจนวานิช (สำนักพิมพ์มติชน) คุณอพิสิทธิ์
ธีระจารุวรรณ และศูนย์ข้อมูลมติชน รวมทั้งคุณธนสิทธิ์ ชุนทองพันธ์
ผู้ช่วยวิจัยที่ช่วยงานอย่างแข็งขันมาตลอด

บุคคลต่อไปนี้มีส่วนสำคัญในการอนุญาตให้ใช้และเข้าถึงข้อมูล
ตลอดจนภาพ ได้แก่ ศ. (พิเศษ) ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ผศ. ดร. พงษ์ธร
วราศัย คุณวัฒน์ชัย วินิจจะกุล คุณเศรษฐวัฒน์ สุรินทร์คำ ผู้จัดการมูลนิธิ
14 ตุลา คุณอเล็ก-คุณชนิดา แคมฟอร์ด (เจ้าของสมุดภาพ 2 เล่มใน
ศูนย์ข้อมูลประวัติศาสตร์ มูลนิธิ 14 ตุลา) ดร. สมิต์ ธนอมศาสนะ
คุณดาวเรือง แนวทอง หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่
สนับสนุนการทำงานของผมน้อย่างเต็มที่

คุณธีระวัฒน์ รุจินธรรม คุณสุชาติ สวัสดิ์ศรี ศ. ดร. ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ ซึ่งตอบคำถามของผมในหลายโอกาส เช่นเดียวกับคุณสินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย คุณอริณชัย รุ่งแจ้ง คุณไพศาล ธีรพงศ์วิษณุพร และทนายทิลปิน ประเทือง เอมเจริญ อาจารย์อำนาจ เย็นสบาย ซึ่งช่วยผมทั้งด้านข้อมูลและภาพ รวมไปถึงคุณนงนุช แซ่ตั้ง และทนายทิลปิน จ่าง แซ่ตั้ง คุณนริศ จรัสจรรยาวงศ์ ที่ช่วยสอบถามบางเรื่อง ทั้งความช่วยเหลือจากคุณสุชาย พรศิริกุล ดร. อาสา คำภา คุณอัศรชัย อังศุโกไคย

ในช่วงที่กำลังขบคิดอยู่ งานของ ศ. ดร. ไทเรล ฮาเบอร์คอร์น (Tyrell Haberkorn) เข้ามาช่วยทำให้ผมกระจ่างในบางประเด็น

ชีวิตการทำงานของผมคงจิตคิดหากขาดบทสนทนาในวาระและโอกาสต่าง ๆ ทั้งสนทนากับและไร้สาระกับบุคคลสำคัญต่อไปนี้ ศ. กิตติคุณ ดร. สุรชาติ บำรุงสุข รศ. ดร. ยุกติ มุกดาวิจิตร คุณกฤษ เหลืออลมัย คุณอิศม์ โกมลวิทย์ธร คุณนิธิวุฒิ ศรีบุญชัยชูสกุล คุณนาวัน ลาวัลย์ชัยกุล คุณบัณฑิต ลุนทรา รศ. ดร. พวงทอง ภวัครพันธุ์ รศ. ดร. ประจักษ์ ก้องกีรติ รศ. ดร. บุญอริ ยี่มะระ ผศ. ดร. เกษม เพ็ญนิรันดร์ ผศ. ดร. ณัฐพล ใจจริง ผศ. ดร. เฉลิมชัย กิตติศักดิ์นาวิน รศ. เอกรินทร์ ต่วนศิริ ผศ. ดร. กฤษฎา พรหมราย ผศ. ดร. โกสินทร์ เตชะนิยม ผศ. อาจิณใจนาธาน อาจิณกิจคุณไอลลา พิมานรัตน์ ผศ. อันวาร์ กอมะ ผศ. ดร. ทศนัย เศรษฐเสรี อาจารย์ศรยุทธ เอี่ยมเอื้อยุทธ ดร. ณัฐญาณ งามขำ อาจารย์ภิรมณ เทียนขวัญ คุณอัญชลี อ่อนศรีทอง

ขอขอบคุณ May 18 Foundation ที่ให้เกียรติเชิญผมไปสัมผัสกับการทำงานในหลายโอกาส ขอขอบคุณผู้บริหารมูลนิธิและเพื่อน ๆ ทั้งคุณ Kim Bohyeong คุณ Hong Yoojung และคุณ Shin Hayoung ที่ช่วยเหลือมาตลอด คุณบัณฑิตา เดชอนันต์ และคุณชลลดา เฉลิมไพโรจน์ และขอขอบคุณ คุณ Kim Chan-ho แห่ง Korea Democracy Foundation ที่ชวนให้ผมคิดถึงการเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยของเกาหลีใต้ในภาพรวมเพื่อมองกลับมายังกรณีของไทย

ระหว่างการเขียน ผมนึกถึงบทสนทนากับ ดร. ถนอม ช่างักดี ผู้ล่วงลับไปแล้ว ทั้งยังได้ใช้ข้อมูลที่อาจารย์ทิ้งร่องรอยไว้ให้สืบค้นในประเด็น ศิลปะและประวัติศาสตร์การเมืองไทย โดยเฉพาะการหยิบยื่นโอกาสในการสอน ซึ่งทำให้เจอนิสิตและผู้รักศิลปะในหลายวงการ จนได้ร่วมงานกันในหลายๆ ครั้ง หนึ่งในนั้นคือการเขียนบทความในวาระแต่งงานย้อนหลังของศิลปินอาวุโส ประเทือง เอมเจริญ ปลาย พ.ศ. 2559 ซึ่งทำให้ผมเห็นภาพบทบาทศิลปินช่วงก่อนและหลัง 14 ตุลาฯ ได้รอบด้านขึ้น อีกท่านหนึ่งที่ผมคิดถึงก็คือ รศ. ดร. สุทธชัย ยัมประเสริฐ ซึ่งชวนผมเขียนบทความในหนังสือจาก 100 ปี ร.ศ. 130 ถึง 80 ปี ประชาธิปไตย นับเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้คำว่า “การเมืองทัศนาศาสตร์” (visual politics) ซึ่งผมพัฒนาเป็นหนังสือในเวลาต่อมา และเป็นฐานทางความคิดของหนังสือเล่มนี้

ในหลายๆ ครั้งระหว่างการเขียน มีภาพที่ผุดพรายในความทรงจำของผมคือ การพบกันระหว่างผมกับหนุ่มใหญ่ที่ดูทะมัดทะแมง บางครั้งก็สวมชุดเดินป่า สวมหมวก นั่งจิบกาแฟที่ร้านโรงอาหารเก่า เมื่อคราวผมยังเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 การได้พบกับบุคคลในประวัติศาสตร์เป็นเรื่องน่าตื่นเต้นและเป็นแรงบันดาลใจเสมอ เมื่อได้เข้าฟังเขาในห้องบรรยายที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ ก็มีแต่คำถามชวนคิดเสมอ

นอกจากนี้ หลายปีก่อนเมื่อผมส่งมอบหนังสือการเมืองไทยร่วมสมัยให้ รศ. ดร. กุลลดา เกษบุญชู มีด อาจารย์ถามกลับมาว่า ทำไมเขียนถึง 14 ตุลาฯ น้อยมาก หนังสือเล่มนี้น่าจะพอดอปคำถามอาจารย์ได้บ้าง

บุคคลที่จะขาดไปไม่ได้คือ เพื่อนร่วมงานในภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รศ. ดร. นฤมล ทับจุมพล ศ. ดร. เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา ศ. ดร. สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ รศ. ดร. เวียงรัฐ เนติโพธิ์ รศ. ดร. กนกรัตน์ เลิศชูสกุล โดยเฉพาะหัวหน้าภาควิชา ผศ. ดร. พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ และ ดร. เข้มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง

ขอขอบคุณคุณคนบดี รศ. ดร. ปกรณ์ ศิริประกอบ และคณะผู้บริหาร
ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายที่สนับสนุนการทำงานวิชาการของผม ทั้งทาง
ตรงและทางอ้อมมาโดยตลอด

บ่อยครั้งที่ผมนึกถึงบทสนทนาบางเรื่องสมัยเป็นนักศึกษา ทั้งวัตร
ปฏิบัติของอาจารย์ย่อมส่งผ่านมาถึงผมไม่มากก็น้อย นอกจาก ศ. ดร. ไชย
รัตน์ เจริญสินโอฬาร และ ศ. ดร. ชัยวัฒน์ - ศ. ดร. สุวรรณฯ สถาอานันท์
ที่ได้สนทนากันตามวาระต่าง ๆ แล้ว ผมนึกถึงบทสนทนาในชั้นเรียนของ
อาจารย์ Prof. Michael J. Shapiro ที่พูดถึงพันธะ/หนี้ที่ไม่อาจไถ่ถอนกับ
เพื่อนมนุษย์ด้วยกันที่การกระทำของพวกเขาได้เสียสละบางสิ่งบางอย่าง
เพื่อให้เราสามารถทำตามสิ่งที่เราเชื่อมั่นและต้องการได้

การพิทักษ์เจตนารมณ์ของวีรชน 14 ตุลาฯ แบบหนึ่งก็คือการหวน
กลับไปมอง 14 ตุลาฯ เพื่อคืนความทรงจำและทบทวนหลักการ ความ
หมายในสิ่งที่พวกเขาได้สละชีวิต เพื่อการเดินไปข้างหน้าของสังคมไทย
แม้ว่าการเดินทางนั้นจะแสนเข็ญและเหมือนการทวนเข็มนาฬิกาก็ตาม

บัณฑิต จันทรโรจนกิจ

รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการปกครอง
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้างหลังภาพ 14 ตุลาคม

จากระบอบปฏิวัติของเผด็จการ
สู่การปฏิวัติของประชาชน

**ข้างหลังภาพ:
มองประวัติศาสตร์ผ่าน
การเมืองทศนา**

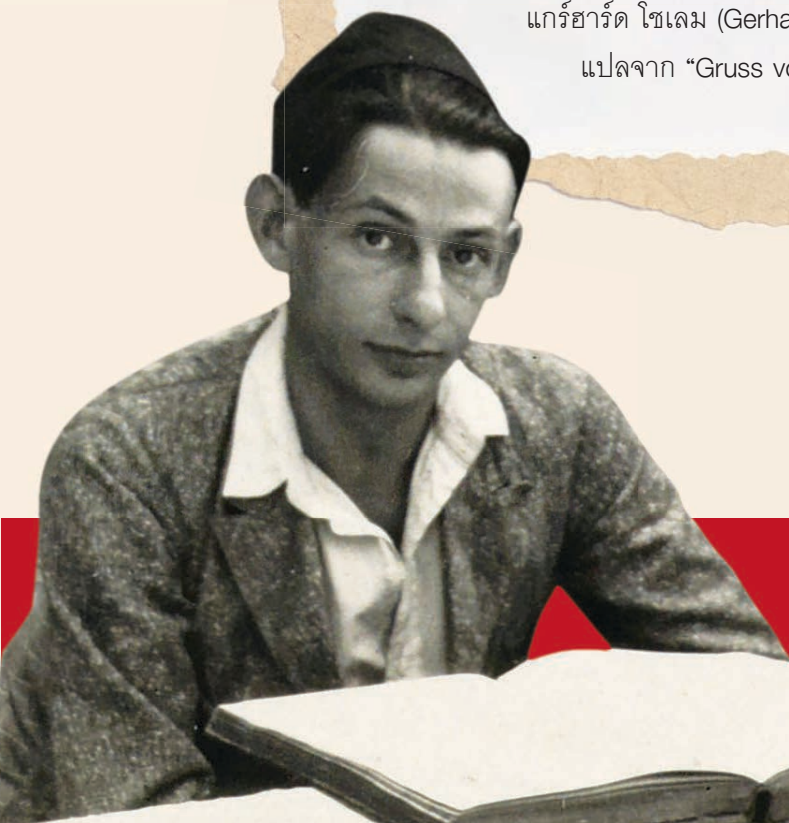
“

My wing is ready for flight,
I would like to turn back,
If I stayed timeless time,
I would have little luck.

”

แกร์ฮาร์ด โชเลม (Gerhard Scholem)¹

แปลจาก “Gruss vom Angelus”²

• แกร์ฮาร์ด โชเลม
(Gerhard Scholem)

วอลเตอร์ เบเนยามิน (Walter Benjamin) นักคิดที่ชี้ให้เห็นความย้อนแย้งของประวัติศาสตร์ได้เขียนอธิบายในข้อเสนอด้านประวัติศาสตร์ผ่านภาพ “Angelus Novus” ของปอล คลี (Paul Klee) ที่แสดงให้เห็นเทวบุตรแห่งประวัติศาสตร์กำลังจ้องมองไปที่บางสิ่งอยู่ เขากำลังมองและใคร่ครวญ ดวงตาของเขาเบิกกว้าง ปากของเขาเผยอเปิด ขณะที่ปีกแห่งเทพแผ่กว้าง ดวงหน้าของเขาเห็นแต่อดีต ขณะที่เราเห็นความเชื่อมโยงร้อยรัดของเหตุการณ์ต่าง ๆ แต่เทวบุตรกลับเห็นหายนะของโลกที่ซ้อนทับเป็นกองซากปรักหักพังที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าแทบเท่าของเขา

เทวบุตรต้องการอยู่ ต้องการปลุกผู้คนที่ล้มตาย และทำให้ทุกสิ่งที่ถูกทำลายย้อนกลับมา แต่พายุนี้มาจากสรวงสวรรค์ที่พัดเอาปีกแห่งเทวบุตรตรึงแน่น เทวบุตรจึงไม่สามารถหุบปีกของตนเพื่อขจัดขึ้นแรงลมนี้ได้ ทำให้ร่างของเทวบุตรหันหลังให้กับทิศทางของอนาคต พายุที่พัดโหมนี้ตรึงเขาไว้แน่นขณะที่พาเขาไปสู่อนาคตโดยที่เขาไม่สามารถหวนกลับไปแก้ไขอดีตได้อีก ขณะที่กองซากปรักหักพังเหล่านั้นกองสุมขึ้นเรื่อย ๆ พร้อมกันกับที่ร่างของเขาถูกพัดพาสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ มีอนาคตและกองซากปรักหักพัง พายุนี้คือสิ่งที่เราเรียกว่าความก้าวหน้า³

“...ประวัติศาสตร์ก็คือเทวบุตรที่กำลังถูกพัดถอย
หลังไปในอนาคต ประวัติศาสตร์เป็นกองซากปรักหักพัง
ที่เทวบุตรต้องการจะกลับไปเพื่อซ่อมแซมสิ่งต่าง ๆ ที่แตกหัก
เหล่านั้น...”

• ภาพ “Angelus Novus”

• ปอล คลี (Paul Klee)

ภาพของเทวบุตรแห่งประวัติศาสตร์เป็นดังการเปรียบเปรยที่ทำให้เราเห็นได้เพียงอดีตที่ล่วงผ่านไปแล้วเท่านั้น แม้เป็นถึงเทวบุตรก็ไม่อาจจะกลับไปซ่อมแซมสิ่งที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วจบลงไปแล้ว เทวบุตรจึงมองเห็น “อดีต” ที่เสร็จสิ้นลงตัว โดยที่เรือนร่างของเขาไม่อาจฝืนแรงต้านทานได้ ร่างของเขาจึงหันไปมองอดีต แต่ปีกแห่งเทพที่เขาผู้นั้นทำอะไรไม่ได้เลย

ขณะที่มาร์ติน ไฮเด็กเกอร์ (Martin Heidegger) อธิบายแนวคิดเรื่อง “โลกในฐานะภาพ” (The World Picture) ว่าไม่ใช่เพียงสิ่งที่เราเห็นหรือรับรู้ แต่เป็นการทำความเข้าใจโลกในภาพที่เราจินตนาการว่ามีภาพที่เราเห็นร่วมกัน หรือการทำความเข้าใจสิ่งที่ซับซ้อนผ่านภาพร่วมกัน บางประการ นั่นคือโลกที่ถูกเข้าใจและรับรู้ในฐานะที่เป็นภาพ⁴ กล่าวคือ การรับรู้ผ่านการสร้างภาพทดแทนความจริงเพื่อทำความเข้าใจและรับรู้ร่วมกัน ทำให้ระบบของความหมายถูกสร้างขึ้นเพื่อส่งผ่านการรับรู้โดยมนุษย์ การดำรงอยู่ของสิ่งต่าง ๆ จึงตามมาภายหลังการสร้างภาพแทนเหล่านี้ขึ้นมาโดยมนุษย์

ทั้งคำเปรียบเปรยของเบนยามินเรื่องเทวบุตรแห่งประวัติศาสตร์และการรับรู้โลกในฐานะภาพของไฮเด็กเกอร์ทำให้เราสามารถวางรากฐานการทำความเข้าใจภาพถ่ายของอดีตในฐานะความทรงจำ ประวัติศาสตร์ การเลือกจดจำและลืมเลือน การเห็นและสิ่งที่มองไม่เห็น การมองจ้องและการมองข้าม ทำให้ภาพที่เคยคิดว่าเป็นตัวแทนของความจริงนั้นพร่าเลือนลงไปอีก เมื่อโลกร่วมสมัยของเรามีเทคโนโลยีที่สามารถสร้างสรรค์ภาพจากบทสนทนาและตรรกะของภาพโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์

แล้วภาพของอดีตที่เราเห็นอยู่คืออะไร

ในความเป็นจริง การถ่ายภาพก็คือการคว่ำจับ หรือยึดจับช่วงเวลา
ห้วงหนึ่งของชีวิตทางสังคมมนุษย์เอาไว้ จากเทคโนโลยีดั้งเดิมที่คิดค้นโดย
หลุยส์ ดาแกร์ (Louis Daguerre) ซึ่งเรียกวิธีการของเขาว่า ดาแกร์โรไทป์
(daguerreotype) ภาพถ่ายของดาแกร์เป็นวิธีการใช้สารเคมีที่ทำปฏิกิริยา
กับแสง เมื่อผ่านสารตัวทำละลายจะทำให้เกิดร่องรอย ความตื้นลึก และมิติ
ของภาพ จนสามารถเห็นได้ชัดว่าเป็นการจับยึดเอาภาพที่เป็นส่วนหนึ่งของ
“ความจริง” ไว้ได้ ด้วยวิธีการของดาแกร์ทำให้ภาพที่ใช้ระบบที่เขาค้นคิด
มักเป็นภาพถ่ายบุคคล จนกระทั่งภายหลังมีนักประดิษฐ์รุ่นใหม่สามารถ
สร้าง “ฟิล์มกระจก” ที่รับแสงและทำซ้ำ หรือล้างอัดขยายได้ในจำนวนมาก ๆ
ไม่รู้จบ และในเวลาต่อมาพัฒนาเป็นฟิล์มสำเร็จรูปที่สามารถผลิตภาพซ้ำ
ได้ในปริมาณไม่จำกัด ตามมาด้วยการผลิตกล้องแบบกะทัดรัด (compact
camera) ที่ใคร ๆ ก็สามารถซื้อหามาใช้ได้

• หลุยส์ ดาแกร์
(Louis Daguerre)

